

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Παραρλάμα» Δημοσθένη Βουτυρά: μελέτη ρεαλιστικού διηγήματος

Συγγραφή: ΧΑΡΙΤΩΝ ΜΑΔΕΝΛΗΣ

Εφαρμογή: ΧΑΡΙΤΩΝ ΜΑΔΕΝΛΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σεναρία και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

«Παραράλλαμα» Δημοσθένη Βουτυρά: μελέτη ρεαλιστικού διηγήματος

Εφαρμογή σεναρίου

Χαρίτων Μαδενλής

Δημιουργία σεναρίου

Χαρίτων Μαδενλής

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Γενικό Λύκειο Μακροχωρίου

Χρονολογία

Από 2-12-2013 ως 20-12-2013 και από 9-1-2014 έως 15-1-2014.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

6 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: εργαστήριο πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Για την επιτυχή υλοποίηση του σεναρίου ήταν απαραίτητο τόσο ο εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές να είναι εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο. Οι μαθητές συνεργάστηκαν τόσο μέσα στην τάξη όσο και στο περιβάλλον του Wiki. Για αυτό ήταν σημαντικό να γίνει πετυχημένος χωρισμός σε ομάδες που να ικανοποιεί τόσο τις επιθυμίες των μαθητών όσο και την ανάγκη να συνεργαστούν και έξω από τη σχολική αίθουσα, ώστε να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με την αλληλεπίδραση μεταξύ τους και κυρίως με την ώθηση που μπορούν να δώσουν στην ομάδα οι μαθητές που διαθέτουν περισσότερες δεξιότητες και γνώσεις.

Η ευχέρεια στη χρήση Η/Υ αποτελούσε προϋπόθεση για την υλοποίηση του σεναρίου, καθώς όλες οι δραστηριότητες εκπονήθηκαν σε περιβάλλον Wiki και επιπλέον οι μαθητές έκαναν χρήση γνωστών εφαρμογών, όπως το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word), το πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint) και το διαδίκτυο, αλλά και πιο απαιτητικών εφαρμογών, όπως τα προγράμματα δημιουργίας εννοιολογικών χαρτών, τα διαδικτυακά σώματα κειμένων και λεξικά και το πρόγραμμα δημιουργίας ταινιών (Movie Maker).

Όπως γίνεται αντιληπτό, όλες τις διδακτικές ώρες ήταν διαθέσιμο εργαστήριο πληροφορικής στο σχολείο, εξοπλισμένο με τουλάχιστον έξι Η/Υ και τα απαραίτητα μέσα για προβολή ταινίας (βιντεοπροβολέας και σύστημα ήχου).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Χαρίτων Μαδενλής, «Παραλάμα» Δημοσθένη Βουτυρά: μελέτη ρεαλιστικού διηγήματος, Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αναλυτικό πρόγραμμα για το μάθημα της Λογοτεχνίας Β΄ Λυκείου περιλαμβάνει τη διδασκαλία των λογοτεχνικών ρευμάτων του ρεαλισμού και του νατουραλισμού και τη μελέτη αντίστοιχων λογοτεχνικών έργων που ανθολογούνται στο σχολικό βιβλίο. Το σενάριο προέβλεπε την εξέταση βασικών αρχών των δύο λογοτεχνικών ρευμάτων μέσω της μελέτης του διηγήματος «Παραρλάμα» του Δημοσθένη Βουτυρά.

Οι μαθητές, δουλεύοντας κυρίως ομαδικά και με τη χρήση εφαρμογών των Η/Υ, εντόπισαν τα κύρια γνωρίσματα του ρεαλισμού και του νατουραλισμού στο διήγημα και σε άλλες μορφές τέχνης, διαπίστωσαν τους τρόπους με τους οποίους το λογοτεχνικό κείμενο πραγματεύεται το θέμα και το παρουσιάζει στον αναγνώστη, διαμόρφωσαν άποψη για το υλικό που εξέτασαν, προβληματίστηκαν για ζητήματα όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός και η λογοκρισία στην τέχνη και παρήγαγαν το δικό τους κείμενο διασκευάζοντας το διήγημα ή αναπτύσσοντας την άποψή τους για τα θέματα που πραγματεύεται.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Οι μαθητές μέσω της υλοποίησης του σεναρίου μελέτησαν τα χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών ρευμάτων του ρεαλισμού και του νατουραλισμού προβληματιζόμενοι κυρίως για το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού και τις αιτίες που το προκαλούν. Το διήγημα «Παραρλάμα» του Δημοσθένη Βουτυρά που αποτέλεσε βασικό κείμενο μελέτης στο σενάριο πραγματεύεται το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού και έχει ρεαλιστικά και νατουραλιστικά χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν εύκολα να διακρίνουν οι μαθητές, καθώς το έργο, που χαρακτηρίζεται ως αριστούργημα από τους μελετητές, είναι κατανοητό και αρεστό στους μαθητές χάρη στη σαφή δομή, την κατανοητή γλώσσα και την πρωτοτυπία του.

Στην επίτευξη των παραπάνω στόχων συνέβαλε η εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου με την παρέμβαση του διδάσκοντα, όποτε αυτή κρίθηκε απαραίτητη. Επιπλέον, η χρήση των Η/Υ κατέστησε το μάθημα πιο ελκυστικό στους μαθητές ενεργοποιώντας αυτούς που κατά την παραδοσιακή διεξαγωγή θα ήταν αμέτοχοι. Επίσης, χάρη στην εργασία των μαθητών σε περιβάλλον Wiki, επεκτάθηκε η συνεργασία μεταξύ τους και μεταξύ μαθητών και διδασκοντα εκτός σχολικής τάξης.

Η εφαρμογή των παραπάνω μεθόδων και η εκπόνηση εργασιών που δεν περιορίζονταν μόνο στην απλή αναζήτηση και καταγραφή πληροφοριών κατέστησε πιο ενεργητικό τον ρόλο των μαθητών, οι οποίοι μελέτησαν κείμενα και συνέθεσαν δικά τους, όπως προέβλεπαν οι δραστηριότητες του σεναρίου, οι οποίες είναι σχεδιασμένες πάνω σε συγκεκριμένα δεδομένα που τους δόθηκαν και απαιτούσαν οργανωμένη δουλειά και όχι σύντομες απαντήσεις της στιγμής σε ερωτήσεις του τύπου «σχολιάστε το απόσπασμα», όπως γίνεται πολλές φορές κατά την παραδοσιακή διεξαγωγή του μαθήματος της Λογοτεχνίας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου αναμενόταν οι μαθητές:

- να προβληματιστούν για το πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού εντοπίζοντας τις αιτίες που το προκαλούν,
- να συνειδητοποιήσουν τον σημαντικό βαθμό στον οποίο οι κοινωνικές συνθήκες επηρεάζουν την ψυχική κατάσταση και τη συμπεριφορά των μελών μιας κοινωνίας,
- να κατανοήσουν πως προβλήματα που αντιμετώπισε η ελληνική κοινωνία στις αρχές του 20^{ου} αι. επανεμφανίζονται μετά από έναν αιώνα,

- να διαπιστώσουν τη στενή σχέση που συνδέει την κοινωνία με τη λογοτεχνική παραγωγή, καθώς η λογοτεχνία είναι καθρέφτης των κοινωνικών συνθηκών της εποχής κατά την οποία γράφεται,
- να συνειδητοποιήσουν τη μεγάλη επίδραση που ασκεί η τέχνη στο κοινό στο οποίο απευθύνεται, ώστε να επιδιώκεται η χειραγώγησή της από τα εκάστοτε καθεστώτα τα οποία συχνά λογοκρίνουν έργα τέχνης που θεωρούν ότι βλάπτουν τα συμφέροντά τους.

Γνώσεις για τη γλώσσα/λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να κατανοήσουν τη διαφορετική σημασία που έχει η λέξη «ρεαλισμός» σε διαφορετικά συμφραζόμενα,
- να γνωρίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού και του νατουραλισμού ως λογοτεχνικών ρευμάτων,
- να συνειδητοποιήσουν ότι τα ρεύματα του ρεαλισμού και του νατουραλισμού δεν περιορίζονται μόνο στη λογοτεχνία αλλά αφορούν και άλλες μορφές της τέχνης,
- να κατανοήσουν τις ιδιαίτερες συνθήκες της ελληνικής κοινωνίας στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, που οδήγησαν στην εμφάνιση των λογοτεχνικών ρευμάτων του ρεαλισμού και του νατουραλισμού,
- να κατανοήσουν τα μέσα (γλώσσα, ύφος, αφηγηματικές τεχνικές) με τα οποία η λογοτεχνία πραγματεύεται και προβάλλει τα θέματα που την απασχολούν.

Γραμματισμοί

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να μπορούν να διακρίνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού και του νατουραλισμού στα λογοτεχνικά κείμενα,
- να εντοπίζουν και να αξιολογούν τα μέσα με τα οποία τα λογοτεχνικά κείμενα παρουσιάζουν τα θέματα τα οποία πραγματεύονται,

- να ερμηνεύουν και να αξιολογούν διάφορα έργα τέχνης ως προς τον βαθμό με τον οποίο πετυχαίνουν να αποδώσουν με ελκυστικό για το κοινό τρόπο τα θέματα που πραγματεύονται,
- να ασκηθούν στην παραγωγή διαφορετικού τύπου κειμένων και καλλιτεχνικών έργων για να εκφράσουν τις απόψεις τους,
- να χειρίζονται με ευχέρεια ηλεκτρονικές εφαρμογές που αφορούν στη γλώσσα και τη λογοτεχνία, όπως είναι τα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και τα ηλεκτρονικά λεξικά, καθώς και εφαρμογών ευρείας χρήσης, όπως είναι τα προγράμματα δημιουργίας εννοιολογικών χαρτών, τα προγράμματα παρουσιάσεων και οι μηχανές αναζήτησης στο διαδίκτυο,
- να αποκτήσουν δεξιότητες συνεργασίας στο πλαίσιο μιας ομάδας, τόσο μέσα στη σχολική τάξη όσο και στον εικονικό χώρο του Wiki,
- να πλοηγούνται κριτικά στο διαδίκτυο, όχι ως παθητικοί δέκτες πληροφοριών αλλά ως συνδιαμορφωτές του παγκόσμιου διαδικτυακού υλικού, μέσω του σχολιασμού στο Youtube και της ανάρτησης προσωπικού υλικού στην ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια και στο ανοιχτό διαδικτυακό λεξικό Βικιλεξικό.

Διδακτικές πρακτικές

Κατά την υλοποίηση του διδακτικού σεναρίου εφαρμόστηκε κυρίως η ομαδοσυνεργατική μέθοδος με παράλληλη παρέμβαση του διδάσκοντα, όταν αυτή κρίθηκε σκόπιμη. Η συνεργασία μεταξύ συμμαθητών και μεταξύ μαθητών και καθηγητή επεκτάθηκε, χάρη στη χρήση του Wiki, και πέρα από τη σχολική τάξη με στόχο να επιτευχθεί στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό η αναγκαία ανατροφοδότηση που έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του παραγόμενου υλικού και την ανάλογη απόκτηση δεξιοτήτων από τους μαθητές. Επίσης, εκπονήθηκαν ατομικές εργασίες τις οποίες επέλεξαν οι μαθητές από μια σειρά δραστηριοτήτων που τους προτάθηκαν.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού, σε σχέση με τις ιδιαίτερα δύσκολες κοινωνικές συνθήκες που το προκαλούν, είναι επίκαιρο, καθώς η σημερινή ελληνική κοινωνία είναι αντιμέτωπη με ανάλογα προβλήματα περισσότερο από κάθε άλλη φορά, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που αντιμετωπίζει και της αποδοχής από μεγάλη μερίδα του ελληνικού πληθυσμού ακραίων ιδεολογιών που στρέφονται ενάντια σε κατώτερα κοινωνικά στρώματα με βίαιο πολλές φορές τρόπο. Για τον παραπάνω λόγο κρίθηκε χρήσιμο να εξεταστεί το θέμα με αφορμή ένα λογοτεχνικό κείμενο, ενδιαφέρον για μαθητές εφηβικής ηλικίας, που λίγο πριν την ενηλικίωσή τους είναι ευαισθητοποιημένοι γύρω από σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα. Η τέχνη, και στην προκειμένη περίπτωση το λογοτεχνικό κείμενο που αποτελεί αντικείμενο μελέτης εισήγαγαν με ιδιαίτερα ελκυστικό τρόπο τους μαθητές στη συζήτηση για το θέμα που εξετάστηκε.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η μελέτη λογοτεχνικών έργων που εντάσσονται στα ρεύματα του ρεαλισμού και του νατουραλισμού περιλαμβάνεται στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β Λυκείου. Βασικό στόχο του Προγράμματος Σπουδών αποτελεί η επισήμανση του κοινωνικού προβληματισμού που αναδύεται στα έργα του ρεαλισμού. Επίσης, το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί θέμα εξέτασης στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας της ίδιας τάξης, με στόχο να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές γύρω από το συγκεκριμένο κοινωνικό πρόβλημα και να ενισχυθεί η προσπάθειά τους να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τον κόσμο που τους περιβάλλει.

Οι δραστηριότητες που προτείνει το διδακτικό σενάριο εξυπηρετούν την επίτευξη των παραπάνω στόχων, καθώς οι μαθητές κλήθηκαν να διερευνήσουν το διαχρονικό πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού, να εξετάσουν πώς η λογοτεχνία

και άλλες μορφές τέχνης το προβάλλουν και να προβληματιστούν για τις αιτίες που το προκαλούν και το καθιστούν επίκαιρο.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ στο παρόν σενάριο αξιοποιήθηκαν είτε ως εργαλεία που διευκόλυναν τη φιλολογική έρευνα σε σώματα κειμένων, ηλεκτρονικά λεξικά και ιστοσελίδες με ιστορικό περιεχόμενο είτε ως εφαρμογές που ενθάρρυναν την έκφραση των μαθητών μέσω κειμένων διαφόρων ειδών που αξιοποιούν την εικόνα, τον ήχο και το βίντεο. Επίσης, αξιοποιήθηκαν και εφαρμογές των ΤΠΕ, όπως η δημιουργία εννοιολογικού χάρτη, που ευνοούν την κριτική αντιμετώπιση από τους μαθητές του υλικού που εξετάζουν. Η εκπαιδευτική διαδικασία, χάρη στη χρήση των ΤΠΕ, έγινε πιο ελκυστική, καθώς δημιουργήθηκε ένα αυθεντικό επικοινωνιακό πλαίσιο μέσα στο οποίο παρήγαγαν οι μαθητές τα κείμενά τους είτε αυτά ήταν άρθρα που αναρτήθηκαν σε ανοιχτές ιστοσελίδες συνεργασίας, όπως η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια και το διαδικτυακό Βικιλεξικό, είτε απλά σχόλια σε δημοφιλείς διαδικτυακούς τόπους, όπως το Youtube. Τέλος, η χρήση του Wiki επέτρεψε τη συνεργασία μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής διαδικασίας (μαθητών και διδάσκοντα), πέρα από τη σχολική τάξη, συμβάλλοντας στην απαιτούμενη ανατροφοδότηση.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Β' Λυκείου:

Δημοσθένης Βουτυράς, [«Παραρλάμα»](#)

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Ζουμπουλάκης, Γ. 2011. Μια θρυλική συνουσία, μια καταραμένη ταινία. *Το Βήμα*, 5-6-2011. <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=404776&h1=true#commentForm>

[2-5-2013]

Παρίσης, Ι. & Παρίσης, Ν. 2000. [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#). Αθήνα: ΟΕΔΒ (λήμμα για τον ρεαλισμό).

Ταινίες

[Συνοικία το όνειρο](#), Αλέκος Αλεξανδράκης, 1961 [00:04-00:07].

Βίντεο

[Νυχτερινός επισκέπτης: Αλέκος Αλεξανδράκης](#) [00:32-00:35] (ντοκιμαντέρ) [πηγή: Ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ].

[Παραλάμα, γραφιστικό αφήγημα](#), Πέτρου, Θ. & Βανέλλου, Δ. [πηγή: www.netschoolbook.gr]

Ιστοσελίδες

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#), [Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων](#)

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: [Ελληνική Ιστορία](#)

[Βικιπαίδεια](#)

[Βικιλεξικό](#)

Διδακτική πορεία, στάδια, φάσεις

Α΄ Φάση (1 ώρα)

1^η ώρα

Στην Α΄ φάση στόχος ήταν να εισαχθούν οι μαθητές στο θέμα της διδακτικής ενότητας με τρόπο που αξιοποιεί τις γνώσεις και τα βιώματά τους (Χοντολίδου, 2012). Έτσι, οι μαθητές κλήθηκαν, χωρισμένοι σε έξι ομάδες, να εξακριβώσουν τη χρήση της λέξης «ρεαλισμός» στον καθημερινό και επιστημονικό λόγο, γράφοντας προτάσεις με τη λέξη και αναζητώντας στα [Σώματα Κειμένων](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα παραδείγματα χρήσης της. Τονίστηκε στους μαθητές ότι στις

προτάσεις που επρόκειτο να γράψουν ή να αντλήσουν από τα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων έπρεπε να γίνεται διαφορετική χρήση της λέξης, προκειμένου και με τη χρήση του [Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα να διαπιστωθούν όλες οι σημασίες της. Αυτές κλήθηκαν οι μαθητές να τις αποτυπώσουν σε ένα λήμμα που συνέθεσαν οι ίδιοι με τη χρήση των παραπάνω προτάσεων. Το υλικό αναρτήθηκε από τις ομάδες στο Wiki της τάξης, που από πριν είχε δημιουργήσει ο εκπαιδευτικός με τίτλο Ποverrealism¹, προκειμένου να είναι διαθέσιμο στους μαθητές για την εκπόνηση των εργασιών τους στο σχολείο ή στο σπίτι.

Επειδή οι ομάδες ολοκλήρωσαν την εργασία τους δεκαπέντε λεπτά πριν από το τέλος της ώρας, τους ζητήθηκε να εκπονήσουν στην τάξη την εργασία που προοριζόταν από το συνταγμένο σενάριο να εκπονηθεί στο σπίτι. Συγκεκριμένα, ζητήθηκε από τις ομάδες να διαβάσουν όλες τις εργασίες στο Wiki και σε συζήτηση στην ολομέλεια, με ταυτόχρονη προβολή κάθε εργασίας στην οθόνη του βιντεοπροβολέα, να επιλέξουν τις πιο εύστοχες προτάσεις που αντιστοιχούσαν στις ερμηνείες της λέξης «ρεαλισμός». Έτσι, τελικά, η ολομέλεια συνέθεσε το λήμμα «ρεαλισμός» που αναρτήθηκε στο ελεύθερο διαδικτυακό λεξικό Βικιλεξικό, όπως προβλεπόταν από το συνταγμένο σενάριο². Παρόλο που ο σχολιασμός των εργασιών όλων των ομάδων έγινε κατά την παρουσίαση στην τάξη, ο διδάσκων σχολίασε και στο Wiki τις εργασίες σημειώνοντας κυρίως τις αστοχίες, προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν τα λάθη τους και να τα διορθώσουν³.

Κατά τη διαδικασία που περιγράφεται παραπάνω κατέστη δυνατή, χάρη στη χρήση του Wiki, η συνεργασία των ομάδων στον σχολιασμό όλων των εργασιών και στη σύνθεση του τελικού λήμματος που αναρτήθηκε στο ηλεκτρονικό λεξικό, έστω και αν τελικά οι μαθητές δεν εργάστηκαν στο σπίτι, όπως προβλεπόταν στο

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία Ποverrealism_1 και Ποverrealism_2.

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο limma_gia_vikilexiko.

³ Βλ. ό.π. το αρχείο 1h_ergasia_realismos.

συνταγμένο σενάριο (Παντζαρέλας, 2012). Θεωρήθηκε από τον διδάσκοντα ότι η συνεργασία των περισσότερων μαθητών ήταν ικανοποιητική, όπως επίσης ικανοποιητική κρίθηκε και η ποιότητα των εργασιών που εκπονήθηκαν.

Για το σπίτι ανατέθηκε στους μαθητές η εργασία που προβλεπόταν στο σενάριο να εκπονηθεί την επόμενη διδακτική ώρα. Συγκεκριμένα, ζητήθηκε από τους μαθητές να μελετήσουν το λήμμα για τον ρεαλισμό που περιέχεται στο [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#) και να αποδελτιώσουν τις πληροφορίες που αφορούν στον χρόνο και τον τόπο εμφάνισής του γενικά στην τέχνη και ειδικά στη λογοτεχνία, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ως λογοτεχνικού ρεύματος, τις διαφορετικές του μορφές, τους κύριους εκπροσώπους και τα έργα με τα οποία εμφανίστηκε στην Ελλάδα. Τους ζητήθηκε να οργανώσουν την απάντησή τους με έναν εννοιολογικό χάρτη (προτάθηκε η χρήση του [text2mindmap](#)), η χρήση του οποίου καθιστά πιο παραστατική την απάντηση και εξυπηρετεί σε μεγάλο βαθμό την ευκολότερη εξαγωγή συμπερασμάτων και την κριτική θεώρησή τους από τους μαθητές ασκώντας τους στην αναζήτηση της πιο εύστοχης διατύπωσης των συμπερασμάτων τους (Οικονόμου, 2013).

Και οι εργασίες αυτές αναρτήθηκαν στο Wiki για να είναι δυνατό να σχολιαστούν από τον διδάσκοντα πριν από την επόμενη διδακτική ώρα και επιπλέον να έχουν πρόσβαση σε αυτές όλοι οι μαθητές. Τελικά, την εργασία εκπόνησαν δεκατέσσερις από σύνολο είκοσι τεσσάρων μαθητών του τμήματος, εκ των οποίων οι πέντε μόνο χρησιμοποίησαν εννοιολογικό χάρτη, έξι έγραψαν την εργασία τους σε αρχείο επεξεργασίας κειμένου (Word) και τρεις την έκαναν χειρόγραφα.

B' Φάση (5 ώρες)

2^η-3^η ώρα

Στη B' φάση οι μαθητές, αξιοποιώντας τις γνώσεις που αποκόμισαν κατά την εκπόνηση των δραστηριοτήτων της προηγούμενης φάσης, ενημερώθηκαν για το θέμα

της ενότητας που ήταν η εξέταση του ρεύματος του ρεαλισμού στη λογοτεχνία. Έτσι, έχοντας σχηματίσει μια σαφή εικόνα για τη σημασία του όρου «ρεαλισμός» στον καθημερινό λόγο, την τέχνη και την επιστήμη, εξέτασαν τον ρεαλισμό ως λογοτεχνικό ρεύμα. Αρχικά, παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια της τάξης οι εργασίες που εκπονήθηκαν από τους μαθητές στο σπίτι και αφορούσαν στην αποδελτίωση του λήμματος «ρεαλισμός» του *Λεξικού Λογοτεχνικών Όρων*, προκειμένου να αποκομίσουν όλοι τις απαραίτητες πληροφορίες για τον ρεαλισμό ως λογοτεχνικό ρεύμα. Κατά κοινή ομολογία οι εργασίες που αξιοποιούσαν τον εννοιολογικό χάρτη παρουσίαζαν πιο παραστατικά το υλικό τους, ενώ παράλληλα ήταν πιο εύκολο να συμπληρωθούν ή να διορθωθούν τυχόν λάθη τους⁴. Η παρουσίαση διήρκεσε δεκαπέντε λεπτά.

Στη συνέχεια, ένας μαθητής που γνώριζε το διήγημα «Παραρλάμα» του Δημοσθένη Βουτυρά το διάβασε στην τάξη. Προκειμένου να γίνει κατανοητή από τους μαθητές η ένταξή του στο λογοτεχνικό ρεύμα του ρεαλισμού, χαρακτηριστικό του οποίου είναι η αληθοφάνεια και η πειστική απόδοση της πραγματικότητας, αναζήτησαν οι ομάδες στο διαδίκτυο (προτάθηκε η χρήση της ιστοσελίδας του [Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού](#)) πληροφορίες για τις συνθήκες διαβίωσης στις πόλεις την εποχή στην οποία αναφέρεται το διήγημα (αρχές 20^{ου} αι.) και έγραψαν ένα σχετικό άρθρο εμπλουτίζοντάς το με εικονογραφικό υλικό.

Έπειτα, ασχολήθηκαν με εργασίες που αφορούσαν τον βαθμό στον οποίο αποτυπώνονται οι πληροφορίες αυτές στο διήγημα και τα μέσα (αφηγηματικές τεχνικές, σχήματα λόγου, γλώσσα) με τα οποία το λογοτεχνικό έργο αποδίδει τις συνθήκες ζωής της εποχής του. Για την ολοκλήρωση των παραπάνω εργασιών διατέθηκε και η τρίτη διδακτική ώρα. Για το σπίτι ζητήθηκε από τους μαθητές να διαβάσουν τις εργασίες όλων των ομάδων, οι οποίες ήταν αναρτημένες στο Wiki.

⁴ Βλ. ό.π. το αρχείο *realismos_enn_xartis*.

Στόχος ήταν να είναι κατατοπισμένοι και να έχουν άποψη για την επιλογή αυτή που θα κρινόταν από την τάξη πληρέστερη και θα παρουσιαζόταν στην ολομέλεια την επόμενη φορά.

4^η ώρα

Την τέταρτη διδακτική ώρα οι ομάδες μελέτησαν την ηθική συμπεριφορά των ηρώων του διηγήματος, ανέλυσαν τις αιτίες της συμπεριφοράς αυτής, τη σχολίασαν και εντόπισαν τους τρόπους με τους οποίους το λογοτεχνικό κείμενο παρουσιάζει τους χαρακτήρες. Στόχος ήταν να αναζητηθούν στο κείμενο χαρακτηριστικά του νατουραλισμού. Στη φάση αυτή οι ομάδες εκπόνησαν τις παρακάτω δραστηριότητες:

- 1^η και 2^η ομάδα: παρουσίασαν τη συμπεριφορά των ηρώων του διηγήματος απέναντι στον Φάρμα, σχολίασαν τη συμπεριφορά αυτή και τις αιτίες που την προκάλεσαν,
- 3^η και 4^η ομάδα: παρουσίασαν και σχολίασαν τις αντιδράσεις των “συναδέλφων” του Φάρμα, όταν βλέπουν επανειλημμένα να γράφεται η μυστηριώδης λέξη στον τοίχο, αναζητώντας τις αιτίες αυτών των αντιδράσεων,
- 5^η και 6^η ομάδα: παρουσίασαν την ψυχική κατάσταση του Φάρμα και τις αντιδράσεις του στο διήγημα και επίσης, ανέπτυξαν τις αιτίες στις οποίες οφείλονται οι πράξεις του και η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ήρωας.

Οι εργασίες αναρτήθηκαν στο Wiki της τάξης. Ο διδάσκων τις σχολίασε και έκανε τις απαραίτητες διορθώσεις και συμπληρώσεις προκειμένου να τις βελτιώσουν οι ίδιοι οι μαθητές.

5^η ώρα

Οι δραστηριότητες της πέμπτης διδακτικής ώρας αξιοποιούσαν οπτικοακουστικό υλικό που προβλήθηκε στην ολομέλεια της τάξης, έστω και αν δεν αφορούσε τις εργασίες που εκπόνησαν όλες οι ομάδες. Συγκεκριμένα, προβλήθηκε σύντομο απόσπασμα τριών λεπτών από τη νεορεαλιστική ταινία [Συνοικία το όνειρο](#) του

Αλέκου Αλεξανδράκη, καθώς και το [γραφιστικό αφήγημα](#) που δημιούργησαν ο Θανάσης Πέτρου και ο Δημήτρης Βανέλλης εμπνευσμένοι από το διήγημα.

Ακολούθως, οι τρεις πρώτες ομάδες αναζήτησαν γνωρίσματα του ρεαλισμού στην ταινία, παρακολούθησαν σύντομο απόσπασμα από τη συνέντευξη του Αλέκου Αλεξανδράκη στην εκπομπή της ΕΡΤ [Νυχτερινός επισκέπτης](#) του Άρη Σκιαδόπουλου και με αφορμή το άρθρο της εφημερίδας *Το Βήμα* με τίτλο «[Μια θρυλική συνοικία, μια καταραμένη ταινία](#)» του Γιάννη Ζουμπουλάκη, που αφορά στις αντιδράσεις στην προβολή της ταινίας του Αλεξανδράκη, ανέπτυξαν σε ένα άρθρο τους λόγους στους οποίους αποδίδουν τις αντιδράσεις αυτές. Το κείμενό τους το ανήρτησαν ως σχόλιο στο παραπάνω άρθρο⁵ της εφημερίδας *Το Βήμα*.

Επιπλέον, έγραψαν με τη μορφή σύντομου σχολίου την άποψή τους για τη λογοκρισία έργων τέχνης στον ιστοχώρο του [YouTube](#), όπου είναι αναρτημένο απόσπασμα της δημοσιογραφικής εκπομπής *Η μηχανή του χρόνου* της NET με θέμα την αντιμετώπιση της ταινίας από αρχές και κοινό. Οι υπόλοιπες τρεις ομάδες μελέτησαν τους τρόπους με τους οποίους το γραφιστικό αφήγημα αποδίδει τον νατουραλιστικό χαρακτήρα του διηγήματος και έγραψαν κριτική για τη γραφιστική διασκευή του έργου. Στη συνέχεια, ανήρτησαν σύντομο σχόλιο για τη γραφιστική απόδοση του διηγήματος στον ιστοχώρο του [YouTube](#) στον οποίο είναι αναρτημένο.

6^η ώρα

Την έκτη διδακτική ώρα παρουσιάστηκαν οι εργασίες που εκπόνησαν οι ομάδες τις προηγούμενες ώρες. Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης σχολιάστηκαν οι εργασίες όλων των ομάδων από τον διδάσκοντα και τους ίδιους τους μαθητές.

Στο τέλος της ώρας, παρουσιάστηκαν στους μαθητές οι ατομικές εργασίες της Γ' φάσης, οι οποίες επρόκειτο να εκπονηθούν στο σπίτι και να αναρτηθούν στο Wiki.

⁵ Βλ. ό.π. το [sxolia_arthro_vima](#).

Συγκεκριμένα, ζητήθηκε από τους μαθητές να επιλέξουν μία από τις εργασίες που τους προτάθηκαν και αναφέρονται παρακάτω.

Η αξιολόγηση των μαθητών κατά τη διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου έγινε είτε από τους ίδιους, οι οποίοι σε διάφορες φάσεις κλήθηκαν να δουν με προσοχή τις εργασίες των συμμαθητών τους στο Wiki και να επιλέξουν αυτήν που έκριναν καλύτερη, είτε από τον διδάσκοντα μέσω του σχολιασμού των εργασιών στο Wiki. Κριτήρια αξιολόγησης των εργασιών αποτέλεσαν η σαφήνεια, η πληρότητα, η ποιότητα του λόγου, η πρωτοτυπία. Επίσης, ο διδάσκων αξιολόγησε τη συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα παρακολουθώντας τον βαθμό εμπλοκής τους στις ομαδικές δραστηριότητες και σε όσες απαιτούσαν τη μελέτη των εργασιών όλων των ομάδων μέσω του Wiki.

Γ' Φάση

Κατά τη Γ' φάση οι μαθητές προχώρησαν στη σύνθεση του δικού τους λόγου αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απέκτησαν στις δύο προηγούμενες φάσεις (Χοντολίδου, 2012). Κλήθηκαν, λοιπόν, να εκπονήσουν ατομικά στο σπίτι μια εργασία μεταξύ πολλών που τους προτάθηκαν και αφορούσαν:

- στην παρουσίαση του θέματος του κοινωνικού αποκλεισμού στις μέρες μας,
- στην παρουσίαση των θεμάτων της επίδρασης που ασκεί η τέχνη και των κρουσμάτων λογοκρισίας⁶,
- στην παρουσίαση του διηγήματος «Παραράμα» είτε με ένα άρθρο που επρόκειτο να δημοσιεύσουν τα παιδιά στην ελεύθερη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια [Βικιπαίδεια](#) είτε με ένα αρχείο PowerPoint ή MovieMaker.

Η αξιολόγηση των μαθητών στη φάση αυτή αφορούσε τον βαθμό στον οποίο αποκτήθηκαν γνώσεις και δεξιότητες στις δύο προηγούμενες φάσεις και

⁶ Οι δύο παραπάνω εργασίες μπορούσαν να έχουν όποια μορφή επιθυμούσαν οι μαθητές (άρθρο, διήγημα, ποίημα, σύντομο θεατρικό κείμενο, σκίτσο, αρχείο PowerPoint, αφίσα).

αξιοποιήθηκαν στην εκπόνηση των εργασιών της παρούσας φάσης. Συγκεκριμένα, οι εργασίες της πρώτης ομάδας απαιτούσαν να έχουν κατανοήσει οι μαθητές το πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού και να είναι σε θέση να εντοπίσουν ανάλογα κρούσματα στη σύγχρονη εποχή, αναλύοντας τις αιτίες που τα προκαλούν. Οι εργασίες της δεύτερης ομάδας απαιτούσαν να είναι σε θέση οι μαθητές να αναλύουν το θέμα της μεγάλης επίδρασης που ασκεί η τέχνη και να εξηγούν τους λόγους για τους οποίους ακόμη και σε δημοκρατικά καθεστώτα, αλλά κυρίως σε αυταρχικά, περιορίζεται η ελεύθερη έκφραση των καλλιτεχνών. Τέλος, οι εργασίες της τρίτης ομάδας απαιτούσαν να έχουν κατανοήσει οι μαθητές το περιεχόμενο, τα μηνύματα, τις ιδιαίτερες κοινωνικές συνθήκες, την ηθική συμπεριφορά και τις σχέσεις των ηρώων στο διήγημα, προκειμένου να τα παρουσιάσουν είτε με τη μορφή γραπτού λόγου είτε αξιοποιώντας τις ιδιαίτερες καλλιτεχνικές τους τάσεις.

Τελικά, εκπονήθηκαν δεκαέξι εργασίες, δέκα με θέμα τον κοινωνικό αποκλεισμό (τέσσερις με τη μορφή αρχείου PowerPoint και έξι άρθρα) και έξι με θέμα την παρουσίαση του διηγήματος (δύο με τη μορφή άρθρου και τέσσερις με τη μορφή PowerPoint). Οι μαθητές δεν ασχολήθηκαν με το θέμα της λογοκρισίας στην τέχνη.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας κοινό για όλες τις ομάδες

Κατά τη διάρκεια των επόμενων μαθημάτων θα ασχοληθούμε με τον ρεαλισμό στη λογοτεχνία. Θα εκπονήσουμε σχετικές εργασίες τις οποίες θα αναρτήσουμε στο Wiki του μαθήματος.

Α΄ ΦΑΣΗ

Η λέξη **ρεαλισμός** χρησιμοποιείται ως ειδικός όρος από την επιστήμη και τη λογοτεχνία αλλά και στον καθημερινό λόγο από όλους μας. Μία ενότητα της διαδικτυακής μας σελίδας θα αφορά στη χρήση της λέξης αυτής και θα περιλαμβάνει το υλικό που θα δημιουργήσουμε στις παρακάτω δραστηριότητες.

Δραστηριότητες πρώτης διδακτικής ώρας

1. Να γράψετε μία πρόταση με τη λέξη **ρεαλισμός**.
2. Τα σώματα κειμένων είναι ηλεκτρονικές συλλογές κειμένων που διαθέτουν διάφορες ιστοσελίδες. Μία από αυτές τις πιο εύχρηστες και έγκυρες ιστοσελίδες είναι [Η Πύλη για την ελληνική γλώσσα](#), στην οποία υπάρχει αποδελτιωμένο το αρχείο των εφημερίδων *Μακεδονία* και *Τα Νέα*. Στα σώματα κειμένων των εφημερίδων αυτών να αναζητήσετε τη λέξη «ρεαλισμός» και να καταγράψετε δύο προτάσεις στις οποίες γίνεται διαφορετική χρήση της λέξης.
3. Στο [ηλεκτρονικό λεξικό της Πύλης](#) να αναζητήσετε τη λέξη που χρησιμοποιήσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα και να καταγράψετε τις διαφορετικές της σημασίες. Ως παραδείγματα για τις σημασίες που αναφέρονται στο λεξικό να χρησιμοποιήσετε τις προτάσεις που γράψατε και αυτές που επιλέξατε από τα σώματα κειμένων στην παραπάνω δραστηριότητα.

4. Όπως γνωρίζετε, οι διαδικτυακές μηχανές αναζήτησης (μία από αυτές είναι το Google) δίνουν τη δυνατότητα να αναζητηθούν εικόνες από ιστοσελίδες. Αναζητήστε στην εφαρμογή Εικόνες των μηχανών αναζήτησης τη λέξη **ρεαλισμός** και επιλέξτε δύο φωτογραφίες που κατά τη γνώμη σας αποδίδουν με πιο πετυχημένο τρόπο δύο διαφορετικές σημασίες της λέξης αιτιολογώντας την επιλογή σας.
5. Το υλικό κάθε ομάδας θα αναρτηθεί στο Wiki της τάξης. Η εργασία σας θα παρουσιαστεί στην τάξη την επόμενη διδακτική ώρα, οπότε και θα επιλεγεί (πιθανόν να συμπληρωθεί κιόλας) αυτή που θα θεωρηθεί πληρέστερη. Να έχετε υπόψη σας ότι το λήμμα στο οποίο τελικά θα καταλήξουμε θα το αναρτήσουμε στο ελεύθερο διαδικτυακό λεξικό [Βικιλεξικό](#).

ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Στο [Λεξικό λογοτεχνικών όρων](#) υπάρχει λήμμα για τον «**ρεαλισμό**». Να το διαβάσετε και να αποδελτιώσετε τις απαραίτητες πληροφορίες τις οποίες θα οργανώσετε με τη βοήθεια ενός εννοιολογικού χάρτη (προτείνεται η χρήση του [text2mindmap](#)). Αν δεν είναι εύκολη η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή στο σπίτι, να ετοιμάσετε το διάγραμμα που απαιτεί η άσκηση χειρόγραφα. Οι πληροφορίες που θα αποδελτιώσετε πρέπει να αφορούν:

- στον χρόνο και τον τόπο εμφάνισης του ρεαλισμού γενικά στην τέχνη και ειδικά στη λογοτεχνία,
- στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ως λογοτεχνικού ρεύματος,
- στις διαφορετικές του μορφές,
- στους κύριους εκπροσώπους και τα έργα με τα οποία εμφανίστηκε στην Ελλάδα.

Όσοι δημιουργήσουν εννοιολογικό χάρτη με τη χρήση σχετικού προγράμματος στο διαδίκτυο να τον αναρτήσετε στο Wiki της τάξης, στη σελίδα με τον τίτλο «Ατομικές

εργασίες», ώστε να έχουμε όλοι πρόσβαση σε αυτό από τον προσωπικό μας υπολογιστή. Μπορείτε να μελετήσετε τις εργασίες των συμμαθητών σας, να τις συμβουλευτείτε και να τις σχολιάσετε, αν το επιθυμείτε.

Β΄ ΦΑΣΗ

Δραστηριότητες δεύτερης και τρίτης διδακτικής ώρας

Όπως διαπιστώσαμε στις προηγούμενες δραστηριότητες, στόχος του ρεαλισμού είναι η αληθοφάνεια και η πειστική απόδοση της πραγματικότητας. Για να κρίνουμε σε ποιο βαθμό ισχύει αυτό για το διήγημα που μελετούμε πρέπει να εξακριβώσουμε ποια είναι αυτή η πραγματικότητα την εποχή στην οποία αναφέρεται. Αυτήν την κατεύθυνση έχουν οι δραστηριότητες που θα εκπονηθούν στη συνέχεια.

1. Αναζητήστε πληροφορίες για τις συνθήκες ζωής στα αστικά κέντρα της Ελλάδας κατά την εποχή στην οποία αναφέρεται το διήγημα (αρχές 20^{ού} αι.). Πλούσιο και έγκυρο υλικό μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του [Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού](#). Να γράψετε ένα άρθρο με το παραπάνω θέμα συνοδευόντάς το με σχετικές φωτογραφίες.
2. Ποιες από τις παραπάνω πληροφορίες που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης στα αστικά κέντρα της Ελλάδας των αρχών του 20^{ού} αι. εντοπίζετε στο διήγημα; Με ποια μέσα αποδίδονται οι συνθήκες αυτές στο διήγημα (αφηγηματικές τεχνικές, εκφραστικά μέσα, γλώσσα);

Δραστηριότητες τέταρτης διδακτικής ώρας

Αποκορύφωμα και πιο ακραία εκδοχή του ρεαλισμού θεωρείται ο νατουραλισμός, λογοτεχνικό ρεύμα που αποδίδοντας σχεδόν φωτογραφικά την πραγματικότητα και με εξονυχιστικές περιγραφές μελετά την ηθική συμπεριφορά των ηρώων, οι οποίοι παρουσιάζονται ως δέσμιοι εξωτερικών δυνάμεων (όπως οι κοινωνικές συνθήκες) και εσωτερικών παρορμήσεων (όπως τα έμφυτα πάθη). Κάτω από αυτές τις επιδράσεις οι ήρωες του νατουραλισμού υποβιβάζονται ηθικά και αποκτηνώνονται. Για να εξακριβώσουμε την ένταξη του διηγήματος στο λογοτεχνικό ρεύμα του νατουραλισμού, θα μελετήσουμε την ηθική συμπεριφορά των ηρώων. Αυτήν τη φορά θα εκπονήσουμε κατά ομάδες διαφορετικές δραστηριότητες.

- 1η και 2η ομάδα: να παρουσιάσετε τη συμπεριφορά των ηρώων του διηγήματος απέναντι στον Φάρμα. Να περιλάβετε στην εργασία σας την άποψή σας για τη συμπεριφορά αυτή και τις αιτίες που την προκάλεσαν,
- 3η και 4η ομάδα: να παρουσιάσετε και να σχολιάσετε τις αντιδράσεις των “συναδέλφων” του Φάρμα, όταν βλέπουν επανειλημμένα να γράφεται η μυστηριώδης λέξη στον τοίχο. Ποιες είναι οι αιτίες αυτών των αντιδράσεων κατά την άποψή σας;
- 5η και 6η ομάδα: να παρουσιάσετε την ψυχική κατάσταση του Φάρμα και τις αντιδράσεις του στο διήγημα. Να αναπτύξετε τις αιτίες στις οποίες οφείλονται οι πράξεις του και την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ήρωας.

Δραστηριότητες πέμπτης διδακτικής ώρας

Κατά την πέμπτη ώρα θα εκπονήσουμε δύο δραστηριότητες: οι τρεις πρώτες ομάδες θα εκπονήσουν την πρώτη και οι άλλες τη δεύτερη. Ωστόσο, αξίζει τον κόπο να παρακολουθήσουμε όλοι στην ολομέλεια το υλικό στο οποίο στηρίζονται οι δύο εργασίες.

1^η, 2^η και 3^η ομάδα: όπως έχετε διαβάσει στο *Λεξικό λογοτεχνικών όρων* ο ρεαλισμός ως τεχνοτροπία αφορά και άλλες μορφές τέχνης, όπως η ζωγραφική. Επίσης, μερικές δεκαετίες αργότερα από την εμφάνισή του στη ζωγραφική και τη λογοτεχνία ο ρεαλισμός επηρέασε μία νέα για την εποχή τέχνη, τον κινηματογράφο. Οπότε οι ειδικοί μιλούν για νεορεαλισμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα νεορεαλιστικής ταινίας στον ελληνικό κινηματογράφο αποτελεί η ταινία του Αλέκου Αλεξανδράκη *Συνοικία το όνειρο* που προβλήθηκε το 1961. Θα παρακολουθήσουμε σύντομο [απόσπασμα](#) της ταινίας. Να εκπονήσετε τις παρακάτω δραστηριότητες:

1. Αξιοποιώντας τις γνώσεις που αποκομίσατε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες, σχετικά με τα γνωρίσματα του ρεαλισμού, να εξηγήσετε την ένταξη της ταινίας στον νεορεαλισμό.

2. Η ταινία προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις από την κυβέρνηση της εποχής και μερίδα του κόσμου. Τελικά, προβλήθηκε λογοκριμένη προκαλώντας και πάλι βίαια επεισόδια.. Ο ίδιος ο Αλέκος Αλεξανδράκης μιλάει για τις αντιδράσεις αυτές στην εκπομπή *Νυχτερινός επισκέπτης* του Άρη Σκιαδόπουλου. Να παρακολουθήσετε σύντομο απόσπασμα της συνέντευξης [00:32 – 00:35] και να διαβάσετε το σχετικό [άρθρο](#) στην εφημερίδα *Το Βήμα*. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι προκλήθηκαν οι αντιδράσεις αυτές; Να αναρτήσετε το κείμενό σας ως σχόλιο στο παραπάνω άρθρο.
3. Να γράψετε την άποψή σας για τη λογοκρισία σε βάρος των έργων τέχνης υπό μορφή σύντομου σχολίου στο [YouTube](#), στο οποίο είναι αναρτημένο απόσπασμα της δημοσιογραφικής εκπομπής *Η μηχανή του χρόνου* της NET με θέμα την αντιμετώπιση της ταινίας από αρχές και κοινό.

4η και 5η και 6η ομάδα: Συχνά οι εικαστικές τέχνες και ο κινηματογράφος εμπνέονται από τη λογοτεχνία. Έτσι και το διήγημα που εξετάζουμε έγινε πηγή έμπνευσης των Πέτρου Θανάση και Βανέλλη Δημήτρη, οι οποίοι το διασκεύασαν σε γραφιστικό αφήγημα. Αφού το παρακολουθήσουμε, να εκπονήσετε τις παρακάτω δραστηριότητες:

1. Πιστεύετε ότι αποδίδεται μέσω του λόγου, των σκίτσων και της μουσικής ο νατουραλιστικός χαρακτήρας του διηγήματος; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
2. Ποια είναι η γνώμη σας για το γραφιστικό αφήγημα; Το θεωρείτε πετυχημένο ή όχι και γιατί; Τι σας άρεσε ιδιαίτερα; Ποια αδυναμία εντοπίζετε; Να γράψετε την απάντησή σας και στη συνέχεια, αφού συντομεύσετε το κείμενό σας, να το αναρτήσετε ως σχολιασμό του γραφιστικού αφηγήματος στο [YouTube](#), στο οποίο είναι αναρτημένο.

Δραστηριότητα έκτης διδακτικής ώρας

Όλες οι ομάδες θα παρουσιάσουν τις εργασίες που εκπόνησαν τις προηγούμενες διδακτικές ώρες. Να προσέξετε όλες τις παρουσιάσεις και να κάνετε τις παρατηρήσεις που κρίνετε ότι πρέπει να γίνουν.

Γ΄ ΦΑΣΗ

Να επιλέξετε και να εκπονήσετε ατομικά στο σπίτι μια από τις παρακάτω εργασίες την οποία θα αναρτήσετε στο Wiki, προκειμένου να σχολιαστεί από τον διδάσκοντα και όσους μαθητές το επιθυμούν.

1. Να ετοιμάσετε μια εργασία με θέμα τον κοινωνικό αποκλεισμό στις μέρες μας. Η εργασία σας μπορεί να έχει όποια μορφή επιθυμείτε (άρθρο, διήγημα, ποίημα, σύντομο θεατρικό κείμενο, σκίτσο, αρχείο PowerPoint, αφίσα).
2. Να ετοιμάσετε μια εργασία με θέμα τη δύναμη της τέχνης να ασκεί επίδραση στο κοινό και τα κρούσματα λογοκρισίας από τα εκάστοτε καθεστώτα ή και από ομάδες του πληθυσμού. Η εργασία σας μπορεί να έχει όποια μορφή επιθυμείτε (άρθρο, διήγημα, ποίημα, σύντομο θεατρικό κείμενο, σκίτσο, αρχείο PowerPoint, αφίσα).
3. Αντλώντας υλικό από τις εργασίες που εκπονήθηκαν τις προηγούμενες διδακτικές ώρες και επεκτείνοντάς με όποια άλλη πληροφορία θεωρείτε απαραίτητη, να συντάξετε ένα άρθρο με θέμα το διήγημα «Παραράμα» του Δ. Βουτυρά, το οποίο πρόκειται να αναρτήσετε στην ελεύθερη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια [Βικιπαίδεια](#).
4. Να ετοιμάσετε μια παρουσίαση του διηγήματος «Παραράμα» του Δ. Βουτυρά σε αρχείο PowerPoint, είτε με τη μορφή γραφιστικού αφηγήματος στο περιβάλλον MovieMaker.

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το υλικό που θα παραχθεί κατά τη διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου μπορεί να αξιοποιηθεί σε μια εκδήλωση του σχολείου για τον ρατσισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Δυστυχώς, το σενάριο δεν έγινε αφορμή να συνθέσουν οι μαθητές λογοτεχνικό κείμενο, προκειμένου να σταλεί σε λογοτεχνικούς διαγωνισμούς που διοργανώνονται στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, όπως προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Πιθανόν να δυσκολέψει την εφαρμογή του σεναρίου η ανάγκη να είναι διαθέσιμο το εργαστήριο πληροφορικής όλες τις διδακτικές ώρες. Επίσης, απαιτείται οι μαθητές να έχουν δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο από το σπίτι τους. Αν αυτό δεν είναι εφικτό, μπορεί το πρόβλημα να ξεπεραστεί αν παρακινηθούν να εργαστούν σε δημόσιους χώρους που διαθέτουν στο κοινό δωρεάν υπολογιστές με σύνδεση στο διαδίκτυο (π.χ. δημόσιες βιβλιοθήκες).

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Οικονόμου, Β. 2012. Νοητικοί και Εννοιολογικοί χάρτες στην ιστοσελίδα

Η τεχνολογία στην εκπαίδευση [30.4.2013].

<https://economu.wordpress.com/%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C/%CE%BD%CE%BF%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CF%87%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B5%CF%82/>

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelas_0.pdf [2/5/2013]

Χοντολίδου Ελ. 2012. Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

<http://dialogos.greek-language.gr/mod/folder/view.php?id=66> [2/5/2013]